

Stadsnatuur maken

Making Urban Nature

Professionele aandacht voor natuur in de stad bestaat nog maar enkele tientallen jaren. Dan hebben we het vooral over aandacht van stadsecologen. *Het boek Haring in het IJ* (1991) van Martin Melchers en Geert Timmermans was voor velen een eyeopener. Later volgden andere auteurs met titels als *Stadse Beesten* (2005) en *Het Amsterdamse Beestenboek* (2015). En niet te vergeten *Wildpark Rotterdam, de stad als natuurgebied* (2014) van Jelle Reumer. Ook verschenen met enige regelmaat boeken over stedelijke wilde planten. De Rotterdamse benadering die 'Flora voor Fauna' wordt genoemd biedt adviezen voor beplanting in en om het huis. Planten die dieren aantrekken. Het is een initiatief van De Natuurlijke Stad, die de technologie dienstbaar wil maken aan de leefomgeving en niet andersom.

gevat als 'natuurinclusief ontwerpen'. Bureau Stadsnatuur in Rotterdam ijvert al jaren voor die ontwikkeling. Voor een natuurlijke stedenbouwfilosofie zijn goede redenen aan te voeren. Natuur heeft een bevorderende invloed op de recreatie en het welzijn van mensen. 'Groen' produceert zuurstof en filtert fijnstof. Vogels in de stad symboliseren vrijheid! Dat zijn waarden die maar ten dele in geld zijn uit te drukken. Verreweg het grootste deel van *Stadsnatuur maken* is gewijd aan de beschrijving van tientallen nationale en internationale praktijkvoorbeelden. Het zijn voorbeelden die inspireren en die tot de verbeelding spreken.

Tekst: Dr. Albert Weijman, KAD

De toekomst van natuur in de stad

In mei 2017 verscheen het boek *Stadsnatuur maken - Making Urban Nature*. Met het verschijnen van dit inspiratieboek willen de auteurs stappen verder gaan dan alleen aandacht vragen voor planten en dieren. Zij willen een brug slaan tussen ecologen, architecten en stedenbouwkundigen. Niet langer beschouwen de auteurs, en vele natuurliefhebbers met hen, natuur als 'toevallig'. De moderne ambitie kan worden samen-

Installatie van de Sky Hive Solar in Maastricht. Na het bevestigen van de bijenkasten worden ze hoog in de mast getakeld.
Foto: Bee Collective

Piet Vollaard:

"Natuur heeft ons
niet nodig. Wij hebben
de natuur nodig."

Zoogdieren, vogels en insecten

De meest interessante soorten zoogdieren, vogels en insecten worden in het boek besproken. De rol van marterachtigen en huiskatten als predatoren wordt belicht in relatie tot de beperking van ratten en muizen. Veel aandacht wordt besteed aan het faciliteren van vleermuizen. De vleermuisbrug in Monster en de vleermuisstoren in Boekelo zijn er mooie voorbeelden van. Wat de vogels betreft wordt de rol die stedelijke roofvogels, zoals sperwers, bosuilen en slechtvalken, spelen benadrukt. Ook zij zijn predatoren van ratten en muizen.

Veel aandacht besteedt het boek aan het bevorderen van insectenpopulaties. De stedelijke omgeving kent een indrukwekkende rijkdom aan insecten. De stad met zijn tuinen, tuintjes en parken is een waar eldorado in vergelijking met de agrarische omgeving. Die omgeving wordt beheerst door monoculturen van voornamelijk gras, mais, aardappelen

en bieten. Intensieve toepassing van gewasbeschermingsmiddelen beschermen nuttige insecten bepaald niet. Het boek benadrukt niet voor niets het belang van bestuivers, zoals bijen. In Rotterdam werd een bijenlint aangelegd met een lengte van drie kilometer. Gedurende een groot deel van het jaar bloeien daar bloemen. Daar houden bijen van. In Amstelveen werd zelfs een kunstzinnige 'zoembank' gebouwd als huisvesting voor solitaire, niet-stekende bijen en andere insecten. In het Frontenpark in Maastricht werd een Sky Hive Solar opgericht, compleet met liftinstallatie. Zo kunnen bijenkasten, die langs trottoirs niet veilig kunnen worden geplaatst, wel hoog in de lucht de ruimte vinden. Het boek onderstreept ook het belang van ondergronds stadsleven. Zonder toepassing van biociden en herbiciden. Vooral vogels varen daar wel bij.

Vreemde gasten, lastposten en plaagdieren

Mensen vertonen een tweeslachtige relatie tot de natuur. Wanneer dieren en planten onze belangen onaanvaardbaar schaden spreken we van ongedierte en onkruid. Meestal gaat het om soorten die het in de stad erg naar hun zin hebben. Ratten, muizen, duiven, meeuwen, vliegen, muggen enzovoort. Het gaat dan om soorten die mensen liever kwijt dan rijk zijn. Kortom, traditionele ongedierte en onkruidbestrijding zijn begrijpelijke taken binnen een stedelijke, en evenzo in de agrarische omgeving. Het boek breekt natuurlijk een lans voor duurzaam plaagdierbeheer: "Plagen zijn bijna altijd het gevolg van een ecosysteem dat niet in balans is. Het beste middel ter voorkoming is daarom het creëren en in stand houden van een stabiel en divers ecosysteem dat daardoor van zichzelf weerbaar is tegen vreemde gasten, lastposten en plaagdieren."

Beheersactiviteiten

Biodiversiteit herstellen, bevorderen en handhaven. Het boek besteedt daarom ook aandacht aan de beheerfase na de realisatie van projecten: beheer van watergangen, bomen, heesters en bosplantsoenen, grasvegetatie, klimplanten en...

Een Sky Hive (hier in Milaan) kan in straten en parken geplaatst worden zonder overlast voor voorbijgangers te veroorzaken. Foto: Bee Collective

onkruid. Over de praktijk van ongediertebestrijding of duurzaam plaagdierbeheer wordt (nog) niet gerept. Ratten, muizen, vliegen en muggen kregen nog geen aandacht. Aan 'Het Gebouw' als habitat werd een hoofdstuk gewijd, met strategieën om natuur rondom te bevorderen. Behoud van nest- en schuilmogelijkheden bij renovatie en het aanbrennen van bouwkundige voorzieningen bij nieuwbouw. Over het faciliteren of 'defaciliteren' van bijvoorbeeld ratten en muizen wordt niet geschreven. Wel over onkruid: "Er is gelukkig steeds meer besef dat het gebruik van herbiciden een negatief effect heeft op zowel het bodemleven, insecten als de waterkwaliteit. Dit moet dan ook vermeden worden. Daarnaast is onkruid een perceptie."

Uiteraard is ook ongedierte een perceptie. Maar goed, het boek is een verdienstelijk geschreven pioniersboek en het valt te verwachten dat het thema duurzaam plaagdierbeheer in een volgende editie verder zal worden uitgewerkt. De Agenda Groen 2015-2018 van de Gemeente Amsterdam wijst al in die richting: stop het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen.

Tien aanwijzingen

Het boek besluit met het formuleren van tien aanwijzingen voor natuurinclusief ontwerpen: 1. Ontwerp een proces 2. Handel strategisch 3. Ontwerp inclusief en integraal 4. Ontwerp complex en divers 5. Ontwerp punten, vlakken en lij-

nen tot een samenhangend systeem 6. Ontwerp met de natuur, niet tegen de natuur 7. Put inspiratie uit natuur en cultuur 8. Ontwerp het beheer 9. Kies positie in de discussies rond natuurontwikkeling 10. Houd vol.

Aanwijzing 8 biedt volop ruimte om duurzaam en natuurinclusief plaagdierbeheer nader uit te gaan werken. Al met al biedt het boek genoeg aanknopingspunten om het isolement van de traditionele ongediertebestrijding te doorbreken en een nieuwe strategie te borgen. Als integraal onderdeel van onze stedelijke natuur. ●

Stadsnatuur maken - Making Urban Nature
 Auteurs: Jacques Vink, Piet Vollaard en Niels de Zwarte
 nai010 uitgevers, 2017
 ISBN 9789462083172
 De teksten in het boek zijn geschreven in het Nederlands en in het Engels.